

KÁLLAI ERNŐ MŰVÉSZETTÖRTÉNÉSZI ÉS MŰKRITIKUSI ÖSZTÖNDÍJ ÉV VÉGI BESZÁMOLÓ - REZÜMÉ

KASS JÁNOS ÉLETMŰ-KUTATÁS

Képiró Ágnes (II. évfolyam)

2020-ban Kass János (1927–2010) grafikusművész szakmai életútjának feltárására vonatkozóan az alábbi kutatásokat végeztem, illetve publikációkat jelentettem meg:

Az elsőéves ösztöndíjas időszakomban elkészített könyvillusztrációs lista alapján megkezdtem a Kass János által illusztrált kiadványok feldolgozását. A rendkívül gazdag, mintegy 400 tételt tartalmazó kassi könyvillusztrációs életműből 104 darabot sikerült rögzíteni, melyeknek egy részletes sorvezető alapján minden – a kutatás szempontjából releváns – könyvészeti adatát rögzítettem, beleértve a kiadási információkat, az illusztrációk helyét, számát, a tipográfia és borító adatait, példányszámot, árat, valamint azt, hogy mely kiadványokkal együtt vizsgálándóak, kapcsolódnak-e főműhöz. Elsősorban a szépirodalmi vonatkozású illusztrációkat gyűjtöttem, de dokumentáltam tudományos-ismeretterjesztő és gyermekirodalom kategóriába tartozó kiadványokat is. Emellett vizsgáltam az alkalmazott technikákat, a borító és a belívek viszonyát, az eltérő kiadási évek differenciáit, az egyes motívumok ismétlődését, rokoníthatóságát. A kassi illusztrátori életmű mintegy negyedének megvizsgálása után megállapítható, hogy a főművek, különösen *Az ember tragédiája* illusztrációinak gondolatisága, a *Fejek*-sorozatban és a *Dilemma* című animációban tetten érhető elidegenedés, elszemélytelenedés és elgépiesedés jelensége, mely Kasst különösen foglalkoztatta a hatvanas–hetvenes évek fordulójától kezdve, számos illusztrált kötetében visszaköszön. Illusztrációi nem csupán szövegreferensek, hanem szépirodalmi igényű írásaival is erős kölcsönhatásban működnek, együtt „olvashatóak”.

A korpuszvizsgálatokkal párhuzamosan, azokhoz szorosan kapcsolódva a Kass-kutatást intézménytörténeti kontextusban is elkezdtem vizsgálni, a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára Daróczi utcai kutatótermében őrzött *Kiadói Főigazgatóság* gazdag levelezésanyagának tanulmányozásával. A Kiadói Főigazgatóság működésének 1954–1958 közötti, mintegy 40 doboznyi iratanyagában nagyon kevés szó esik az egyes kiadványok illusztrátorairól, inkább az írók és – 1956 után – a disszidensek kerülnek fókuszba. Bár megfigyelhetőek a művészi illusztráció és a szakkönyvekhez készült magyarázó ábrák rajzolóit illető honoráriumok különbségei, valamint vezető illusztrátorok kiajánlása egy-egy külföldi könyvészeti vagy könyvillusztrációs vonatkozású utazásra, kiállításra. Ugyanakkor az alkotói honoráriumok különbségei is megmutatkoznak az iratokban, az egyes könyvek írói javára, szemben az illusztrátorokkal.

Kass János perszonális kapcsolatrendszerét, alkotói közegét és mozgásterét részben a Kass Galéria alapításának 35. évfordulója kapcsán vizsgáltam és publikáltam, részben a hazai grafika legújabb kori történetében esszenciális szerepet játszó, 1961-től megrendezésre került Miskolci Grafikai Biennálék történetének kontextusában, melynek a hatvanas évekre fókuszáló, 2021-ben megjelenő kötetébe egy Kass-tanulmány és két interjú elkészítésére is felkérést kaptam, melyekhez a szükséges kutatásokat a nyár folyamán elvégeztem.

A 2020-as év azon részében, amikor lehetőség adódott rá, intézményi kutatást végeztem a Petőfi Irodalmi Múzeumban, ahol valamennyi Kass-művet sikerült megtekintennem és dokumentálnom, valamint kutattam az MTA BTK Művészettörténeti Intézetének adattárában.

Idén négy Kass témájú írásom jelent meg folyóiratok és tanulmánykötetek hasábjain:

- *Kass János zenei ihletésű illusztrációi*. Vásárhelyi Látóhatár XI. évf. 31. sz. 2020/1. 6.
- *Kass és Madách*. XXVII. Madách Szimpózium kötet, 2020. 137-149.
- *Tradíció és modernitás Kass János művészetében*. In: Régió, hagyomány, történet. Szerk. Miklós Péter. Szeged, 2020. 49-53.
- *35 éves a Kass Galéria – az alapítás és a korai évek kiállításai*. Szeged folyóirat. 2020/7-8. 46-52.

Kass János életművének feldolgozását a továbbiakban is szándékozom folytatni, melynek remélt végcélja legkésőbb a művész születésének centenáriumán, 2027-ben egy monográfia és oeuvre-katalógus lesz, szerencsés esetben egy országos jelentőségű, az életpálya minden részére kiterjedő kiállítással kiegészülve.

Megköszönve eddigi támogatásukat, tisztelettel:

Képiró Ágnes

Szolnok, 2020. december 7.